

22 604 (R 1435)

Regels met betrekking tot octrooien (Rijksoctrooiwet 199.)

NADERE MEMORIE VAN ANTWOORD

Ontvangen 4 november 1994

Met belangstelling namen wij kennis van het nader voorlopig verslag van de vaste Commissie voor Economische Zaken. Voordat wij onderstaand ingaan op de nadere vragen en opmerkingen van de Commissie, maken wij gaarne van de gelegenheid gebruik eerst enkele algemene opmerkingen te maken over de rol die het octrooirecht in onze visie speelt in verband met genetische modificatie van dieren en planten.

Voorop staat, dat octrooiverlening geen legitimatie van overheidswege aan de toepassing van uitvindingen is; eerder werd in dit verband bij wijze van vergelijking gesteld dat de overheid door het verlenen van een octrooi geen groen licht geeft voor de toepassing van de betrokken uitvinding. Een octrooi geeft de houder daarvan uitsluitend het recht om, in ruil voor openbaarmaking van zijn uitvinding, derden de toepassing daarvan te verbieden; hij kan het licht op rood zetten. Het octrooirecht regelt derhalve slechts de verhouding tussen deelnemers aan het economisch proces. Octrooiverlening zelf brengt bovendien geen verandering in de bestaande organische of anorganische orde teweeg. Octrooiverlening volgt op het doen van een uitvinding. Die uitvinding bestaat derhalve reeds. Octrooiverlening heeft daarbij een zekere ordenende werking: zonder octrooi kan een uitvinding door iedereen worden toegepast. Of een uitvinding tot al dan niet gewenste veranderingen in de bestaande organische of anorganische orde leidt, en wat de gevolgen daarvan dienen te zijn, behoort in onze visie buiten de sfeer van het octrooirecht aan de orde te zijn. Het uitsluiten van octrooiverlening voor bepaalde uitvindingen brengt op zichzelf immers geen verbod op toepassing van deze uitvindingen met zich, en is derhalve geen geschikt middel om te voorkomen dat ongewenst ongeachte uitvindingen worden toegepast. Uitsluitingen komens overigens van oudsher in het octrooirecht voor, maar deze beogen juist de vrije toepassing en ontwikkeling van een uitvinding tegen het ontstaan van een verbodsrecht te beschermen. Voorbeelden daarvan zijn medische handelingen en geneeswijzen. Het tegengaan of conditioneren van ongewenste uitvindingen of hun gevolgen kan slechts effectief worden bereikt door het toepassen van die uitvindingen aan specifiek daarop toegesneden regels te onderwerpen. Als voorbeeld vermelden wij dat biotechnologische handelingen bij dieren op grond van de Gezondheid- en welzijnswet voor dieren aan een vergunningstelsel

zullen zijn onderworpen; daarbij wordt getoetst aan de gezondheid en het welzijn van de betrokken dieren en aan ethische normen. Omdat derhalve reeds een wettelijk kader bestaat, achten wij het ongewenst doch ook onnodig om vraagstukken van ethische aanvaardbaarheid of de gevolgen van biotechnologische ontwikkelingen binnen het hoofdzakelijk privaatrechtelijke kader van het octrooirecht te brengen. De in het nader voorlopig verslag uiteengezette vragen en opmerkingen beantwoorden wij vanuit deze visie als volgt.

De leden van de fracties van RPF, SGP en GPV wezen op het verschil in de natuurwetten voor het organische en voor het anorganische, en vroegen een reactie op de stelling, dat octrooiering van het organische in verband met het verschil in een ander licht komt te staan indien milieuproblemen dreigen of zich ethische bezwaren aandienen. Wij hebben hiervoor uiteengezet dat indien problemen dreigen of zich bezwaren aandienen als gevolg van handelingen die ingrijpen in de genetische identiteit van planten of dieren, niet de octrooiering, maar – meer algemeen – de aanvaardbaarheid van het verrichten van dergelijke handelingen op zichzelf ter discussie dient te staan. Het gemaakte onderscheid tussen het organische en anorganische is in dit verband niet van fundamentele betekenis: ook in het anorganische komen uitvindingen voor, waarvan de toepassing ongewenst geachte gevolgen kan hebben. In dergelijke gevallen pleegt specifieke integrale wetgeving het kader te bieden voor de toelaatbaarheid, zonodig onder voorwaarden, van de desbetreffende uitvindingen of ermee gepaard gaande handelingen. Een voorbeeld daarvan is de Bestrijdingsmiddelenwet 1962, die bepaalt onder welke voorwaarden een bestrijdingsmiddel in Nederland mag worden verhandeld. Ondanks het bestaan van deze wettelijke voorwaarden kan een bestrijdingsmiddel in Nederland geïmporteerd worden. De wettelijke voorwaarden kunnen gedurende de looptijd van het octrooi wijzigen.

De leden van de genoemde fracties vroegen voorts of het geen vereiste is onderzoek te doen naar het verschil in gevolgen tussen tot nu toe geïmporteerde technieken en genetische modificatie-technieken, omdat een dergelijk onderzoek verhelderend zou kunnen zijn voor de ethische discussie en politieke besluitvorming rond de aanvaardbaarheid van genetische modificatie.

In concrete gevallen vormt onderzoek naar voor- en nadelen, alsmede naar eventuele alternatieven van genetische modificatie-technieken een onderdeel van de afweging die in het kader van de vergunningverlening op basis van de Gezondheid- en welzijnswet voor dieren plaatsvindt. In algemene zin evenwel vermogen wij niet in te zien wat in het kader van de behandeling van dit wetsvoorstel de waarde zou kunnen zijn van onderzoek naar het verschil in gevolgen tussen genetische modificatie-technieken en tot nu toe geïmporteerde technieken. De vraag naar de gevolgen en daarop aansluitend de aanvaardbaarheid van genetische modificatie-technieken gaat het kader van octrooierbaarheid van die technieken te buiten.

De leden van de fracties van RPF, SGP en GPV stelden, dat de invloed van nieuwe technologie op mens, natuur en samenleving meebrengt dat bij octrooiering niet langer slechts economische en juridische motieven behoren te gelden. Zij vroegen zich af of, waar en hoe dit in internationaal verband aandacht krijgt. Zij informeerden of ooit is gedacht aan alternatieve bescherming van uitvindingen in de vorm van bijvoorbeeld «sociale contracten».

Omdat het octrooirecht naar ons oordeel een ongeschikt kader is om vragen verband houdend met de invloed van nieuwe technologie te beantwoorden, kunnen wij het niet eens zijn met de stelling, dat als gevolg van de invloed van nieuwe technologie bij octrooiering andere

motieven een rol behoren te spelen. De in internationale fora heersende gedachtengang komt overeen met onze hierboven uiteengezette zienswijze. De opkomst van nieuwe technologie heeft niet tot gevolg gehad dat octrooiëring, of meer algemeen intellectuele eigendomsbescherming, in internationale fora aan een heroverweging (in de zin dat andere motieven dienen mee te wegen) is onderworpen. In het kader van het Biodiversiteitsverdrag bijvoorbeeld, waarin onder andere aandacht wordt besteed aan behoud van de biologische diversiteit, worden intellectuele eigendomsrechten op technologie uitdrukkelijk genoemd en gerespecteerd. Ons is niet bekend dat nieuwe vormen van bescherming van uitvindingen, zoals de overigens door de vragenstellers niet nader geduide «sociale contracten» in internationale fora aan de orde zouden zijn.

De leden van de genoemde fracties vroegen tot slot, of het niet werkelijkheidsvreemd is om bij octrooiëring van genconstructen te abstraheren van genetisch gemodificeerde levende organismen, temeer daar verkregen genconstructen gepaard zijn gegaan met mogelijke experimenten die ethische bezwaren of vragen kunnen oproepen. Volgens het wetsvoorstel kan een werkwijze tot verandering van het erfelijk materiaal van een levend organisme voor octrooibeschermtng in aanmerking komen. Voorzover in eerder stadium is geabstraheerd van levende organismen, is daarmee vooral beoogd aan te geven, dat het genconstruct de beschermenswaardige uitvinding is, en dat een octrooi op een genconstruct niet tot gevolg kan hebben dat absolute beschikkingsmacht over levende organismen zou kunnen worden uitgeoefend. Een octrooi geeft het recht anderen te verbieden, maar nooit de macht om over het geoctrooieerde te beschikken. Dat neemt niet weg, dat veelal in de octrooiaanvraag mede bescherming zal worden gezocht voor toepassing van een werkwijze op levende organismen, bijvoorbeeld dieren, waarop de uitvinding wordt toegepast en tot expressie komt. In zoverre kunnen wij ons in de stelling van de aan het woord zijnde leden vinden. Dit ware evenwel los te zien van de mogelijkheid dat verkregen genconstructen gepaard zijn gegaan met experimenten die bezwaren oproepen. Die kwestie raakt niet de fase van octrooiëring, maar de voorafgaande fase van onderzoek. Experimenten worden in de onderzoeksfase op bezwaren getoetst in het kader van de vergunningverlening op grond van de Gezondheid- en welzijnswet voor dieren. Deze toetsing vindt tijdig, voordat het desbetreffende experiment wordt uitgevoerd plaats.

De Staatssecretaris van Economische Zaken,
A. van Dok-van Weele

De Minister van Justitie,
W. Sorgdrager